50 فەرموودەی صەحیح
لە صحیح البخاري و مسلم

ئامادەکردنی: م. باوکی هاجەرە

٥٠ فەرموودەی صەحیح

لە صحيح البخاري و مسلم

ئامادەکردنی:

م. باوکی هاجەرە

پرۆژەی ژیان لەگەڵ خۆشەویست عليه الصلاة والسلام

فەرموودەی یەکەم

حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ) رواهُ البُخَارِي[٦١٦٨]ومُسْلِمٌ[٢٦٤٠]

واتای وشەکان

المَرْء = مرۆڤ

مَعَ = لەگەڵ

مَنْ = ئەو کەسەیە

أَحَبّ = خۆشی ویستووە

واتای فەرموودەکە:-

مرۆڤ لە قیامەت دا لەگەڵ ئەو کەسە کۆدەکرێتەوە و حەشر دەکرێت کە لە دونیادا خۆشی ویستووە

فەرموودەی دووەم

حديث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(الظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) رَوَاهُ البُخَارِي[٢٤٤٧] ومُسْلِمٌ[٢٥٧٨]

واتای وشەکان

الظُّلْمُ = زوڵم و ستەم

ظُلُمَاتٌ = تاریکین

يَوْمَ الْقِيَامَةِ = لە ڕۆژی قیامەتدا

واتای فەرموودەکە:-

زوڵم و ستەم کردن تاریکین لە ڕۆژی قیامەتدا

فەرموودەی سێیەم

حديث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يُرْحَمُ) رَوَاهُ البُخَارِي[٦٠١٣]ومُسْلِمٌ[٢٣١٨]

واتای وشەکان

مَنْ = هەرکەسێك

لا يَرْحَمُ = ڕەحم نەكات

لا يُرْحَمُ = ڕەحمی پێ ناكرێت

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێك سۆز و بەزەیی و ڕەحم نەكات بە خەڵك، سۆز و بەزەیی و ڕەحمی پێ ناكرێت لە لایەن اللَّهُ تَعَالَى یەوە

فەرموودەی چوارەم

حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(أَحَبُّ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ مَسَاجِدُهَا, وَأَبْغَضُ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ أَسْوَاقُهَا)

رواهُ مُسْلِمٌ [٦٧١]

واتای وشەکان

أَحَبُّ = خۆشەویسترین

الْبِلَادِ = شوێنەکان، جێگایەکان

أَحَبُّ الْبِلَادِ = خۆشەویسترینی شوێن و جێگایەکان

إِلَى اللَّهِ = لەلای الله تعالى

مَسَاجِدُهَا = مزگەوتەکانیانە

مَسَاجِد = مزگەوتەکان

وَأَبْغَضُ الْبِلَادِ = وە بێزراوترین و ناخۆشترین و ڕقاویترینی شوێن و جێگایەکان

إِلَى اللهِ = لە لای الله تعالی

أَسْوَاقُهَا = بازاڕەکانیانە

أَسْوَاق = بازاڕەکان

واتای فەرموودەکە:-

خۆشەویسترین شوێن لە لای الله تعالی مزگەوتەکانە، وە ڕقاوی ترین وناخۆشترین شوێن لە لای الله تعالی بازاڕەکانە[1]

[1] مزگەوتەکان زۆر عیبادەت و بەندایەتی تێدا دەکرێت بۆ اللَّهُ تَعَالَىَ .

بازاڕەکان زۆر درۆ و فێڵ و سوێند و گوناهو تاوانی تێدا دەکرێت.

فەرموودەی پێنجەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ)

رَوَاهُ البُخَارِي[٣٣٢٢] وَمُسْلِمٌ[٢١٠٦]

واتای وشەکان

لا تَدْخُلُ = ناچنە ناو

الْمَلَائِكَةُ = مەلائیکەتەکان

بَيْتًا = ماڵێک

فِيهِ = تێیدابێت ئەو ماڵە

كَلْبٌ = سەگێك

صُورَةٌ = وێنەیەك

واتای فەرموودەکە:-

مەلائیکەتەکان ناچنە ناوماڵێکەوە سەگێك یان وێنەیەکی تێدابێت

دوو ڕون کردنەوە

١- مەلائیکەتی ڕەحمەت و خێر و خۆشی ناچن بۆ هەموو شوێنێک ، بەڵام ئەو مەلائیکەتانەی کردەوەی بەشەرەکان دەنوسن دەچنە هەموو شوێن و جێگایەك

٢- وێنەی ڕوح لەبەر دروست نییە بەماڵەوە هەڵی واسیت جا مرۆڤ بێت یان باڵندە بێت یان ئاژەڵەکانی تر،، بەڵام چیا، ڕوبار، گوڵ، مزگەوت.... دروستن

فەرموودەی شەشەم

حدیث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ) رَوَاهُ البُخَارِي[٦٠٥٦]ومُسْلِمٌ [١٠٥]

واتای وشەکان

لا يَدْخُلُ = ناچێتە ناو

الْجَنَّةَ = بەهەشت

قَتَّاتٌ = قسەهێنەر و قسەبەر، دوزمانی کەر، یان ئەو کەسەی گوێ لە قسەی خەڵکی دەگرێت و پاشان بڵاوی دەکاتەوە

واتای فەرموودەکە:-

ناچێتە بەهەشت ئەو کەسەی قسە دەبا و دەهێنێت بەبێ عەزاب و سزا، واتا دوای عەزاب و سزا ئینجا دەچێتە بەهەشت

فەرموودەی حەوتەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ)

رَوَاهُ البُخَارِي[٢٤٤٢] وَمُسْلِمٌ[٢٥٨٠]

واتای وشەکان

مَنْ = هەرکەسێك

سَتَرَ = دایپۆشی،شاردییەوە

مُسْلِمًا = مسوڵمانێك

سَتَرَ مُسْلِمًا = عەیبی مسوڵمانێکی شاردەوە و دایپۆشی

سَتَرَهُ اللَّهُ = اللَّهُ تَعَالَى عەیبی ئەو کەسە دادەپۆشێت

يَوْمَ الْقِيَامَةِ = لە ڕۆژی قیامەت و دوایی دا

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێك عەیبی مسوڵمانێکی داپۆشی و شاردییەوە لە دونیادا، ئەوە الله تعالی عەیبی ئەو کەسە دادەپۆشێت لە قیامەت دا[٢]

[٢] بە پێچەوانەوە ئەگەر عەیبی مسوڵمان باس بکەیی و بڵاوی بکەیەوە، ئەوا لە قیامەت دا عەیب و کارە خراپەکانت بڵاو دەکرێتەوە خەڵکی دەیبینن

فەرموودەی هەشتەم

حديث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ) رَوَاهُ البُخَارِي [٣٠١٧]

واتای وشەکان

مَنْ = هەرکەسێک

بَدَّلَ = گۆڕی

دِينَهُ = دینەکەی خۆی

فَاقْتُلُوهُ = بیکوژن

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێک دینەکەی خۆی گۆڕی و مورتەد بۆوە ئەوا بیکوژن، ئەگەر تەوبەی نەکرد و موسڵمان نەبۆوە

فەرموودەی نۆیەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَحْلِفْ بِاللَّهِ أَوْ لِيَصْمُتْ)

رَوَاهُ البُخارِيُّ[٢٦٧٩]وَمُسْلِمٌ[١٦٤٦]

واتای وشەکان

مَنْ = هەرکەسێک

كَانَ حَالِفًا = سوێندخۆر بوو، سوێندی دەخوارد

حَالِفًا = سوێندخۆر

فَلْيَحْلِفْ = با سوێند بخوات

بالله = بە الله تعالى

أَوْ = یان

لِيَصْمُتْ = بێدەنگ بێت

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێک سوێندخۆر بوو سوێندی دەخوارد با بە الله تعالی سوێند بخوات یان بێدەنگ بێت و سوێند نەخوات

فەرموودەی دەیەم

حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(حُجِبَتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ, وَحُجِبَتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ)

رَوَاهُ البُخارِيُّ[٦٤٨٧]وَمُسْلِمٌ[٢٨٢٢]

واتای وشەکان

حُجِبَت = دەوردراوە

النَّارُ = ئاگری دۆزەخ

بِالشَّهَوَاتِ = بەحەز و ئارەزووەکان

وَحُجِبَتِ الجنةُ = وەبەهەشتیش دەور دراوە

بالمَكارِهِ = بەناخۆشی و ناڕەحەتییەکان

واتای فەرموودەکە:-

ئاگری دۆزەخ دەوردراوە بەو هەموو حەز و ئارەزووانەی کەوا مرۆڤ لە دونیا حەزی پێ دەکات وەکو زینا و ئارەق خواردنەوە و پارەی حەرام و هتد...، وە بەهەشتیش دەوردراوە بەو هەموو ناخوشی و ناڕەحەتیانەی دونیا وەکو سجن و جیهاد و نوێژ و ڕۆژوو و نەکردنی تاوەنەکان و هتد...

فەرموودەی یازدەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعُ رَحِمٍ) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٥٥٦]

واتای وشەکان

لا يَدْخُلُ = ناچێتە ناو

الْجَنَّةَ = بەهەشت

لا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ = ناچێتە ناو بەهەشت بەبێ سزا

قاطِعُ رَحِمٍ = پچڕێنەری خزمایەتی

قاطِعُ = پچڕێنەر

واتای فەرموودەکە:-

ناچێتە ناو بەهەشت بەبێ سزا ئەو کەسەی پەیوەندی خزمایەتی دەپچڕێنێت[٣]

[٣] بەڵام ئەگەر لەبەر دین و عەقیدەو ئیمانەکەی نەدەچووە لای ماڵی خزمە بێدینەکانی ئەوا پاداشتیش وەردەگرێت لەسەر نەچونەکەی

فەرموودەی دووازدەم

حديث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(غُسْلُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ)

رَوَاهُ الْبُخَارِي[٨٥٨] وَمُسْلِمٌ[٧٤٦]

واتای وشەکان

غُسْلُ = خۆشۆرینی

يَوْمِ الْجُمُعَةِ = ڕۆژی هەینی

وَاجِبٌ = واجبە، پێویستە

عَلَى = لەسەر

كُلِّ = هەموو

مُحْتَلِمٍ = هەرزەکارێك، پێگەیشتوێك، باڵغێك

واتای فەرموودەکە:-

خۆشۆرینی ڕۆژی هەینی واجبە لەسەر هەموو باڵغ و پێگەیشتووێك

فەرموودەی سێزدەم

حديث

قالَ رَسُولُ ال لَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ)

رَوَاهُ البُخَارِي[٦١٣٣]وَمُسْلِمٌ[٢٩٩٨]

واتای وشەکان

لا يُلْدَغُ = پێوەنادرێت، ناگەسترێت

الْمُؤْمِنُ = ئیماندار

مِنْ = لە

جُحْر = کون

مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ = لەکونێك دا، لەیەك کون دا

مَرَّتَيْنِ = دووجار

واتای فەرموودەکە:-

کەسی ئیماندار لەیەك کون دا دوو جار ناگەسترێت و پێوەی نادرێت[٤]

[٤] مسوڵمان عاقڵە جارێك لەلایەکەوە فێڵی لێ بکرێت ناهێڵێت دووبارە ببێتەوەو فێڵی لێبکرێتەوە لە هەمان لاوە

فەرموودەی چواردەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(إِجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وِتْرًا)

رَوَاهُ البُخَارِي [٩٩٨] وَمُسْلِمٌ[٧٥١]

واتای وشەکان

إِجْعَلُوا = بیکەن، بیگێڕن، ئەنجامی بدەن

آخِرَ صَلَاتِكُمْ = کۆتا نوێژتان

بِاللَّيْلِ = لە شەودا

وِتْرًا = بە ویتر کردن

واتای فەرموودەکە:-

کۆتا نوێژ لە شەو ئەنجامی دەدەن با ویتر بێت ، بە نوێژی ویتر کۆتایی بە نوێژتان بێنن

فەرموودەی پازدەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ صَلَّى عَلَيَّ وَاحِدَةً صَلَّى اللُّه عَلَيْهِ عَشْرًا)

رَوَاهُ مُسْلِمٌ[٤٠٨]

واتای وشەکان

مَنْ = هەرکەسێك

صَلَّى = صەلەواتی لێدا (داوای دابەزینی سۆز و ڕەحمەتی اللَّه کرد)

عَلَيَّ = لەسەر من = پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

واحِدَةً = جارێك، یەکجار

صَلَّى اللَّهُ = اللَّهُ تَعَالَى صەلەوات دەدات

عَلَيْهِ = لەسەر ئەو کەسەی کە صەلەواتی لێداوە

عَشْرًا = دەجار

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێک یەك صەڵەواتم لەسەر لێدات ئەوا اللَّهُ تَعَالَى دەصەڵەواتی لەسەر لێ دەدات

فەرموودەی شازدەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٨٧٨]

واتای وشەکان

يُبْعَثُ = زیندوو دەکرێتەوە

كُلُّ = هەموو

عَبْدٍ = بەندەیەك، کەسێك

عَلَى ما = لەسەر ئەوشتەی (شێوازەی)

ماتَ = مردووە

عَلَيْهِ = لەسەری

واتای فەرموودەکە:-

هەموو کەسێک لەسەر ئەو شتەی زیندوو دەکرێتەوە کە لەسەری مردووە [٥]

[٥] لەسەر چ بمری لەسەر ئەوە زیندوو دەکرێیەوە.

فەرموودەی حەڤدەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ, وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ)

رَوَاهُ البُخَارِي [٢٩٥٧] وَمُسْلِمٌ[١٨٣٥]

واتای وشەکان

مَنْ = هەرکەسێك

أَطَاعَنِي = گوێ ڕایەڵی منی کرد

فَقَدْ = بەڕاستی، بێگومان

أَطَاعَ اللَّهَ = گوێڕایەڵی(اللّهُ تَعَالَى) ی کردووە

وَمَنْ عَصَانِي = وەهەرکەسێك سەرپێچی منی کرد

فَقَدْ عَصَى اللَّهَ = بێگومان سەرپێچی (اللَّهُ تَعَالَى)ی کردووە

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێك گوێڕایەڵی منی کرد (بەقسەی منی کرد) ئەوا بێگومان گوێڕایەڵی اللَّهُ تَعَالَى ی کردووە،، وەهەرکەسێك سەرپێچی منی کرد ئەوا بێگومان سەرپێچی اللَّهُ تَعَالَى ی کردووە

فەرموودەی هەژدەم

حديث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(لا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى لَا يُقَالَ فِي الْأَرْضِ : اللَّهُ اللَّهُ)

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [١٤٨]

واتای وشەکان

لا تَقُومُ = هەڵناستێ، نایێت

السَّاعَةُ = قیامەت

حَتَّى = هەتا (تا ئەوکاتەی)

لا يُقَالَ = ناوترێت

فی الأَرْضِ = لەسەر زەوی

اللَّهُ اللَّهُ = اللَّهُ اللَّهُ

واتای فەرموودەکە:-

قیامەت هەڵناستێ ونایەت تا ئەو کاتەی وای لێ دێت کەس نامینێت لەسەر زەوی بڵێ (اللَّه)و ناوی اللَّه بهێنێت

فەرموودەی نۆزدەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ يُحْرَمِ الرِّفْقَ يُحْرَمِ الْخَيْرَ) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٥٩٢]

واتای وشەكان

مَنْ = هەركەسێك

يُحْرَمِ = بێ بەش كراوبێ

الرِّفْقَ = لە نەرم و نیانی

يُحْرَمِ الْخَيْرَ = بێ بەش كراو دەبێ لە هەموو خێر و چاكەیەك

واتای فەرموودەكە:-

هەركەسێك بێ بەش كراوبێ لەنەرم و نیانی ئەوا بێبەش كراودەبێ لەهەموو خێر و چاكەیەك

فەرموودەی بیستەم

حـديـث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(إِنَّ أَقَلَّ سَاكِنِي الْجَنَّةِ النِّسَاءُ) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٧٣٨]

واتای وشەکان

إِنَّ = بەڕاستی، بێگومان

أَقَلَّ = کەمترین

سَاكِنِي الْجَنَّةِ = دانیشتوانی بەهەشت

النِّسَاءُ = ژنانن، ئافرەتانن

واتای فەرموودەکە:-

بێگومان کەمترینی دانیشتوانی بەهەشت ئافرەتانن

فەرموودەی بیست و یەکەم

حديث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) رَوَاهُ البُخَارِي [٥٠٢٧]

واتای وشەکان

خَيْرُكُمْ = باشترینتان، باشترین کەستان

مَنْ = ئەو کەسەیە

تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ = خۆی فێرە قورئان کردووە

وَعَلَّمَهُ = وەخەڵکیشی فێرکردووە

واتای فەرموودەکە:-

باشترین کەستان ئەو کەسەیە کەوا خۆی فێرە قورئان کردووەو خەڵکیش فێرە قورئان دەکات

فەرموودەی بیست و دووەم

حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَثَلُ الَّذِى يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِى لَا يَذْكُرُ, مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ)

رَوَاهُ البُخَارِي [٦٤٠ ٧]

واتای وشەکان

مَثَلُ = نمونە و وێنەی

الذی = ئەوەی، ئەوکەسەی

يَذْكُرُ رَبَّهُ = ذکرو باسی اللَّهُ تَعَالَى دەکات

والذی = وەئەوەی ، ئەوکەسەی

لا يَذْكُرُ = ذکرو یاد ناکات

مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ = وەکو زیندوو و مردوو وانە

الحَيّ = زیندوو

المَيِّت = مردوو

واتای فەرموودەکە:-

ئەوکەسەی ذکر و یادی اللَّهُ تَعَالَىَ دەکات، وەئەو کەسەی ذیکرو یادی اللَّهُ تَعَالَىَ ناکات وەکو زیندوو و مردوو وانە

فەرموودەی بیست و سێیەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(لا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ فَإِنَّهُمْ قد ، أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا)

رواهُ البخاري

واتای وشەکان

لا تَسُبُّوا = جنێو مەدەن

الْأَمْوَاتَ = بەمردووەکان

فَإِنَّهُمْ = بێگومان مردووەکان

أَفْضَوْا = گەیشتن

إِلى ما = بۆ ئەوەی

قَدَّمُوا = پێشیان خستووە

واتای فەرموودەکە:-

جوێن مەدەن بە مردووان چونکە بەڕاستی ئەوان(مردووان) گەیشتن بەو کردەوانەی پێشە خۆیان خستبوو

فەرموودەی بیست و چوارەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(لا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ, وَلَا الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ)

رَوَاهُ البُخَارِي [٦٧٦٤] ومُسْلِمٌ [١٦١٤]

واتای وشەکان

لا يَرِثُ = میرات ناگرێت، نابات

الْمُسْلِم = مسوڵمان

الْكَافِرِ = لە کافر

لا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ = مسوڵمان میرات لە کافر ناگرێت و نابات

ولا الكافِرُ الْمُسْلِمَ = وەکافریش میرات لە مسوڵمان نابات و ناگرێت

واتای فەرموودەکە:-

مسوڵمان میرات لە کافر نابات و ناگرێت، وەکافریش میرات لە مسوڵمان ناگرێت و نابات[٦]

[٦] بۆ نموونە کوڕ و باوکێک هەنە یەکیان مسوڵمانەو دوورە لە شرك و کوفر ئەوەی تریان مولحیدە، یا عەلمانییە، ئەوا هیچیان میرات لەوی تریان نابات

فەرموودەی بیست و پێنجەم

حديث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(لَا تَحْلِفُوا بِالطَّوَاغِي وَلَا بِآبَائِكُمْ) رواهُ مُسْلِمٌ [١٦٤٨]

واتای وشەکان

لا تَحْلِفُوا = سوێند مەخۆن

بالطَّواغي = بەطاغوتەکان (ئەوانەی سنوری بەندایەتیان بەزاندووە)

ولا بِأَبائِكُمْ = وەسوێند مەخۆن بەباب و باپیرانتان

واتای فەرموودەکە:-

سوێند بەطاغوتەکان و باب و باپیرانتان مەخۆن[٧]

[٧] لایەنی کەم سوێند خواردن بەجگە لە اللَّهُ تَعَالَیَ حەرامە وە زۆرێک لەزانایان دەفەرموون بەڵکو شیرکی بچووکە

فەرموودەی بیست و شەشەم

حـديـث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(كَانَ زَكَرِيَّاءُ نَجَّارًا) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٣٧٩]

واتای وشەکان

كَانَ = بوو

زَكَرِيَّاءُ = پێغەمبەر زەکەریا علیه السلام

نَجَّارًا = دارتاش

واتای فەرموودەکە:-

پێغەمبەر زەکەریا علیه السلام دار تاش بووە

فەرموودەی بیست و حەوتەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(يُخَرِّبُ الْكَعْبَةَ ذُو السُّوَيْقَتَيْنِ مِنَ الْحَبَشَةِ)

رَوَاهُ البُخَارِي [١٥٩١] ومُسْلِمٌ [٢٩٠٩]

واتای وشەکان

يُخَرِّبُ = دەیڕوخێنێت، وێرانی دەكات

الْكَعْبَةَ = كەعبەیماڵی الله تعالى

ذُو = خاوەن

السُّوَيْقَتَيْنِ = دوو لاق باریكەكە

مِنَ الْحَبَشَةِ = پیاوێك لەحەبەشە

واتای فەرموودەکە:-

پیاوە خاوەن دوو لاق باریکەکەی حەبەشە (کعبة)ی ماڵی الله تعالی دەڕوخێنێت[٨]

[٨] ڕۆژێک دێت ئەو فەرموودەیەش دێتەجێ، ئەمە پێش هاتنی قیامەت ڕوودەدات واللَّهُ تَعَالَىَ أَعْلَمُ

فەرموودەی بیست و هەشتەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الحَدِيثِ)

رَوَاهُ البُخَارِي [٥١٤٣] ومُسْلِمٌ [٢٥٦٣]

واتای وشەکان

إِيَّاكُمْ = ئاگاداربن، خۆتان بپارێزن

الظَّنَّ = گومان

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ = خۆتان بپارێزن لە گومانی خراپ

فَإِنَّ الظَّنَّ = بەڕاستی گومانی خراپ

أَكْذَبُ = درۆترین، ناڕاست ترین

الْحَدِيثِ = قسەیە، وتەیە

واتای فەرموودەکە:-

خۆتان بپارێزن و ئاگاداربن لە گومانی خراپ چونکە گومانی خراپ درۆترین قسەیە

فەرموودەی بیست و نۆیەم

حديث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ ـ فَزُورُوهَا) رواه مسلم

واتای وشەکان

كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ = من نەهیم لەئێوە کردبوو، قەدەغەم کردبوون

زِيَارَةِ = سەردانی کردن

عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ = لەسەردانی کردن بۆ گۆڕستان، قەبرستان

الْقُبُورِ = قەبرەکان، قەبرستان

فَزُورُوهَا = جا ئێستا بچن و ڕێم پێ دان سەردانی قەبرستان بکەن

واتای فەرموودەکە:-

من لە پێشتردا قەدەغەم کردبوون بچن بۆ گۆڕستان بەڵام ئێستا بچن و ڕێم پێدان سەردانی گۆڕستان بکەن[٩]

[٩] بەڕاستی سەردانی کردن بۆ گۆڕستان دڵ نەرم دەکات و قیامەت و مردنت بەبیر دەهێنێتەوە

فەرموودەی سێیەم

حديث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِي, وَالْمَاشِي عَلَى الْقَاعِدِ, وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ) رَوَاهُ البُخَارِي[٦٢٣٢] ومُسْلِمٌ [٢١٦٠]

واتای وشەکان

يُسَلِّمُ = سەلام دەکات

الرّاكِبُ = سواری، سوارچاك،

عَلَى = لەسەر

الماشِي = پیادە، ئەو کەسەی بەپێیان دەڕوات

والماشی علی القاعِد = وە ئەو کەسەی بەپێیان دەڕوات سەلام دەکات لە کەسی دانیشتوو

الْقاعِد = دانیشتوو

والقَليلُ عَلَى الْكَثِيرِ = خەڵكی كەم سەلام لەخەڵكی زۆر دەكات

القَليل = كەم

الْكَثِير = زۆر

واتای فەرموودەكە:-

كەسی سواری(ئە وەی سواری شتێك بووە جا حوشتربێت، ئەسپ بێت، كەربێت ،، سەیارە بێت...) سەلام دەكات لەو كەسەی بەپێیان دەڕوات،،، وە ئەو كەسەی بەپێیان دەڕوات سەلام دەكات لەو كەسەی دانیشتووە،، وە ئەو كەسانەی كەمن (بۆ نمونە ٢ كەس یان ٣ كەسن) سەلام دەكەن لەكەسانی زۆرتر لەخۆیان

فەرموودەی سی و یەکەم

حـديـث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَدْوَمُهَا وَإِنْ قَلَّ)

رَوَاهُ البُخَارِي [٦٤٦٥] ومُسْلِمٌ [٧٨٣]

واتای وشەکان

أَحَبُّ = خۆشەویسترین

الأَعْمالِ = کردەوەکان، عبادەتەکان

إِلَى اللَّهِ تَعَالَى = لەلای اللَّهُ تعالَى

أَدْوَمُهَا = بەردەوام بوونە لەسەر کردەوەکان

وَإِنْ قَلَّ = ئەگەر کەمیش بوو

قَلَّ = کەم بوو

واتای فەرموودەکە:-

خۆشەویست ترین کردەوە لەلای اللَّهُ تَعَالَیَ ئەو کردەوانەیە لەسەری بەردەوام بیت ئەگەرچی کەمیش بێت[١٠]

[١٠] بۆ نمونە هە موو ڕۆژێك ٢ ڕکاتی چێشتەنگاو بکەیی و بەردەوام بیت لە سەری خۆشەویست ترە لەلای اللَّهُ تَعَالَیَ لەوەی ڕۆژەك ٦ ڕکات بکەی، ڕۆژێک ٨ بکەی ڕۆژێک نەیکەیی و بەردەوام نەبی لەسەری

فەرموودەی سی و دووەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(إِتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ)رَوَاهُ البُخَارِي [١٤١٧] ومُسْلِمٌ[١٠١٦]

واتای وشەكان

إِتَّقُوا = خۆ بپارێزن

النّارَ = لە ئاگری دۆزەخ

وَلَوْ = ئەگەر

بِشِقِّ تَمْرَةٍ = بە نیوە خورمایەكیش بێت

شِقِّ = نیوە

تَمْرَةٍ = یە ك خورما

واتای فەرموودەکە:-

خۆ لە ئاگری دۆزەخ بپارێزن ئەگەر بە بەخشینی نیوە خورمایەکیش بێت

فەرموودەی سی وسێیەم

حدیث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(إِذَا سَمِعْتُمُ النِّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ)

رَوَاهُ البُخَارِي [٦١١] ومُسْلِمٌ [٣٨٣]

واتای وشەکان

إذا = ئەگەر

سَمِعْتُمُ = گوێتان لێ بوو

النِّدَاءَ = بانگ

سَمِعْتُمُ النِّدَاءَ = گوێتان لە بانگ بوو

فَقُولُوا = بڵێن

مِثْلَ = وەکوو

ما = ئەوەی

يَقُولُ = دەڵێت

الْمُؤَذِّنُ = بانگدەر

واتای فەرموودەکە:-

ئەگەر گوێتان لە بانگ بوو، بڵێن وەکوو ئەوەی بانگ دەر دەیڵێت[11]

[11] نمونە (ئەگەر وتی الله أكبر الله أكبر ئێوەش بڵێن الله أكبر الله أكبر .... هتد، جگە لە حي على الصلاة و حي على الفلاح لەم دووەیان دەڵێیت لا حول ولا قوة الا بالله)

فەرموودەی سی و چوارەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنِ اغْبَرَّتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ)

رواهُ البُخَارِي [٩٠٧]

واتای وشەکان

مَنْ = هەرکەسێک

إِغْبَرَّتْ = تۆزاوی بوو ، خۆڵاوی بوو

قَدَمَاهُ = پێیەکانی،، دوو پێیەکەی

فى سَبِيلِ اللَّهِ = لەڕێگای الله تعالى،، لەپێناو الله تعالى،، لەجیهاد دا

حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى = الله لەسەر ئەو کەسەی حەڕام دەکات

عَلَیَ = لەسەر

النّار = ئاگری دۆزەخ

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێك پێیەکانی تۆزاوی بوو لەپێناو الله تعالی (لە جیهاد دا) ئەوا الله تعالی ئاگری دۆزەخ لەسەر ئەو کەسە حەڕام دەکات و نایباتە دۆزەخ[١٢]

[١٢] ئەمەش گەورەیی تێکۆشانە لە پێناو اللَّهُ تَعَالَیَ دا ، نەک تێکۆشان لە پێناو ئەم و ئەو دا

فەرموودەی سی و پێنجەم

حـديـث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بَعَّدَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا) رَوَاهُ البُخَارِي [٢٨٤٠] ومُسْلِمٌ [١١٥٣]

واتای وشەكان

مَنْ = هەركەسێك

صَامَ = بەڕۆژو بوو

يَوْمًا = ڕۆژێک

مَنْ صَامَ يَوْمًا = هەركەسێك یەك ڕۆژوو بگرێت

فى سَبِيلِ اللَّهِ = لەپێناو الله تعالى(لە ڕێگای الله تعالى)

سَبِيل = ڕێگا

بَعَّدَ اللَّهُ = دوور دەكاتەوە الله تعالی

وَجْهَهُ = ڕووی ئەو کەسە (لاشەی ئەو کەسە)

وَجْه = ڕوو، دەم و چاو

عَنِ النَّارِ = لەئاگری دۆزەخ

سَبْعِينَ = حەفتا

خَرِيفًا = پایز

سَبْعِينَ خَرِيفًا = حەفتا پایز، واتا(حەفتا ساڵ)

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێك لە پێناو الله تعالی ڕۆژێک بەڕۆژو بێت ئەوا الله تعالی ئەو کەسە دوور دەکاتەوە لەئاگری دۆزەخ مەسافەو نێوانی حە فتا ساڵ و پایز

فەرموودەی سی و شەشەم

حديث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ و أَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ) رواهُ مُسْلِمٌ [٢٥٦٤]

واتای وشەکان

إِنَّ اللَّهَ = بێگومان الله تعالى

لا يَنْظُرُ = سەیر ناکات، تەماشا ناکات

إِلَى صُوَرِكُمْ = بۆ وێنەو شکل و شێوەتان

وَأَمْوالِكُمْ = وە بۆ ماڵ و پارەوسەروەتتان

وَلَكِنْ = بەڵام

يَنْظُرُ = سەیر دەکات

إِلَى قُلُوبِكُمْ = بۆلای دڵەکانتان و نییەتتان

وَأَعْمَالِكُمْ = وە بۆ کردەوەکانتان و عبادەتەکانتان

واتای فەرموودەکە:-

بێگومان الله تعالی سەیری وێنەو (لاشە) و پارەو پول و ماڵتان ناکات، بەڵکو سەیری دڵ و کردەوەکانتان دەکات[١٣]

---

[١٣] جوانی و ناشیرینی و پارەو سەروەت و سامان لەلای الله تعالی گرنگ نییە بەڵکو نییەت چاکی و کردەوە باشی لەلای الله تعالی گرنگە

فەرموودەی سی و حەوتەم

حـديـث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَ يْهِ وَسَلَّمَ

(وَاللَّهِ إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةً) رَوَاهُ البُخَارِي [٦٣٠٧]

واتای وشەکان

وَاللَّهِ = سوێند بە الله تعالى

إِنِّي = بێگومان من

لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ = داوای لێخۆش بوون دەکەم لە الله تعالى

وَأَتُوبُ = وە دەگەڕێمەوە

إِلَيْهِ = بۆ لای الله تعالى

في اليَوْمِ = لە ڕۆژێك دا

أَكْثَرَ = زیاتر

مِنْ = لە

سَبْعِينَ مَرَّةً = حە فتا جار

مَرَّةً = یەك جار

واتای فەرموودەکە:-

سوێند بە اللە تعالی ئەمن داوای لێخۆش بوون دەکەم لە اللە تعالی و تەوبە دەکەم و دەگەڕێمەوە بۆلای لە ڕۆژێك دا زیاد لە حە فتا جار[١٤]

---

[١٤] ئەوە پێغەمبەرە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُ تَعَالَى لە گوناح و تاوانی پێش و پاشی خۆشبووە، ئینجا زیاد لە حەفتا جار داوای لێخۆشبوون دەکات، بەڕێزت ڕۆژانە چەندجار داوای لێخۆشبوون دەکەی لە اللَّهُ تَعَالَى کەهەموو ژیانت گوناح و تاوانە

فەرموودەی سی و هەشتەم

حـديـث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ تَابَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ)

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٧٠٣]

واتای وشەکان

مَنْ = هەرکەسێك

تَابَ = تەوبەی کرد

قَبْلَ = پێش

أَنْ تَطْلُعَ = هەڵاتنی

الشَّمْسُ = ڕۆژ، خۆر

مِنْ مَغْرِبِهَا = لەخۆر ئاواوە

تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ = اللَّهُ تَعَالَى تەوبەکەی لێ قەبوڵ دەکات

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێك تەوبەی کرد پێش ئەو کاتەی خۆر لەخۆر ئاواوە هەڵبێت، اللَّهُ تَعَالَى تەوبەکەی لێ قەبوڵ دەکات[١٥]

[١٥] بەڵام ئەو کاتەی خۆر لە خۆر ئاواوە هەڵات ئەوا اللَّهُ تَعَالَى تەوبەی هیچ کەسێك قەبوڵ ناکات

فەرموودەی سی و نۆیەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(لَوْ أَنَّ لِابْنِ آدَمَ وَادِيًا مِنْ ذَهَبٍ, أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَادِيَانِ, وَلَنْ يَمْلَأَ فَاهُ إِلَّا التُّرَابُ, وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ)

رَوَاهُ البُخَارِي [٦٤٣٩] ومُسْلِمٌ [١٠٤٨]

واتای وشەکان

لَوْ = ئەگەر

أَنَّ = بێگومان، بەڕاستی

ابْنِ آدَمَ = کوڕی آدم، نەوەی ئادەم

وَادِيًا = دۆڵێك

مِنْ ذَهَبٍ = لە زێڕ،، ذَهَب زێڕە

أَحَبَّ = حەزدەكات، پێی خۆشە

أَنْ يَكُونَ = ببێت

لَهُ = لە بۆی

وَادِيَانِ = بە دوو دۆڵ

وَلَنْ يَمْلَأَ = پڕ ناكات، تێر ناكات

فَاهُ = دەم و ناخی نەوەی ئادەم

إِلَّا التُّرَابُ = جگە لە خۆڵ،، واتا بەردەوام سورە لەبەدەست هێنانی دونیا تا مردن بۆی دێت و دەمرێت

تُرَابُ = خۆڵ

وَيَتُوبُ اللَّهُ = الله تعالی تەوبە قەبول دەكات

عَلَى = لەسەر

مَنْ = ئەو كەسە

تَابَ = تەوبەی کردووە

واتای فەرموودەکە:-

ئەگەر نەوەی ئادەم دۆڵێک زێری هەبێت ، ئەوە حەز دەکات بۆی ببێت بە دوو دۆڵ، بەدڵنیایەوە دەمی پڕنابێت مەگەر بە خۆڵ نەبێت، وە (الله تعالی) ش خۆشدەبێت لەوکەسەی تەوبەی کردووە

إِنَّ لِلَّهِ عِباداً فُطَنا   تَرَكوا الدُنيا وَخافوا الفِتَنا

نَظَروا فيها فَلَمّا عَلِموا   أَنَّها لَيسَت لِحَيٍّ وَطَنا

جَعَلوها لُجَّةً وَاتَّخَذوا   صالِحَ الأَعمالِ فيها سُفُنا

فەرموودەی چلەم

حديث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(لَلَّهُ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ أَحَدِكُمْ مِنْ أَحَدِكُمْ بِضَالَّتِهِ إِذَا وَجَدَهَا)

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٦٧٥]

واتای وشەکان

لَلَّهُ = بێگومان اللَّهُ تَعَالَىَ

أَشَدُّ فَرَحًا = زۆری پێی خۆش دە بێت

بِتَوْبَةِ أَحَدِكُمْ = بەتەوبەو گەڕانەوەی یەکێك لە ئێوە

مِنْ أَحَدِكُمْ = لەیەکێك لە ئێوە

بِضَالَّتِهِ = بەونبووەکەی ، بەبزربووەکەی

إِذَا = لەوکاتەی

وَجَدَهَا = ونبووەکەی دەدۆزێتەوەو دەستی دە کەوێتەوە

واتای فەرموودەکە:-

اللَّهُ تَعَالَى زۆر زیاتر پێی خۆشترە کاتێک یەکێك لە ئێوە تۆبە دەکات و دەگەڕێتەوە لەچاو خۆشحاڵی ئێوە کاتێک ئێوە شتێکتان لێ ون بووەو دەیدۆزنەوە[١٦]

---

[١٦] بۆ نمونە تۆ شتێکی زۆر زۆر گران بەهات لێ بزربووە کاتێک دەیبینییەوە چەند دڵت خۆش دەبێت، الله تعالی زۆر لەوە پێی خۆش ترە بەندەیەکی بگەڕێتەوە و تەوبە بکات

فەرموودەی چل و یەکەم

حدیث

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ, وَيَثْبُتَ الْجَهْلُ, وَيُشْرَبَ الْخَمْرُ, وَيَظْهَرَ الزِّنَى) رَوَاهُ البُخَارِي [٨٠] ومُسْلِمٌ [٢٦٧١]

واتای وشەکان

إِنَّ = بە ڕاستی، بێگومان

مِنْ = لە

أَشْرَاطِ = نیشانەکانی

السَّاعَةِ = قیامەت

أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ = علم و زانست بەرز دەکرێتەوە

وَيَثْبُتَ الْجَهْلُ = جەهل و نەزانین جێگیر دەکرێت

وَيُشْرَبَ الْخَمْرُ = ئارەق دەخورێتەوە

وَيَظْهَرَ الزِّنَى = زینا دەردەخرێ و بەئاشکرا دەکرێت

واتای فەرموودەکە:-

بێگومان لە نیشانەکانی قیامەت عیلم و زانست بەرز دەکرێتەوە و نەزانی و نەفامی جێگیر دەکرێ و مادەی هۆشبەر دەخورێتەوە و زینا بە ئاشکرا دەکرێت و دەردەخرێ

فەرموودەی چل و دووەم

حدیث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَا تَرَكْتُ بَعْدِى فِتْنَةً أَضَرَّ عَلَى الرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ)

رَوَاهُ البُخَارِي [٥٠٩٦] ومُسْلِمٌ [٢٧٤١]

واتای وشەکان

مَا تَرَكْتُ = تەركم نەكردووە، جێم نەهێشتووە

بَعْدِى = لە دوای خۆم

فِتْنَةً = فیتنەیەك، ئاژاوەیەك، تاقی كردنەوەیەك، بەڵایەك

أَضَرَّ = زیان بارتر و و زەرەر و ترسناك تربێت

عَلَى = لەسەر

الرِّجَالِ = پیاوان

مِنَ = لە

النِّسَاءِ = ئافرەتان

واتای فەرموودەکە:-

جێم نەهێشتووە لە دوای مردنی خۆم فیتنەو بەڵایەك گەورەتر و زیان بارتر بێت لەسەر پیاوان وەکو ئافرەتان،، واتا گەورەترین فیتنە و بەڵا لەسەر پیاوان ئافرەتانن چونکە پیاو زوو بە ئافرەت هەڵدەخەڵەتێ و گومڕا دەبێت

فەرموودەی چل و سێیەم

حـديـث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ)

رَوَاهُ البُخَارِي [١٢٣٨] ومُسْلِمٌ [٩٢]

واتای وشەکان

مَنْ = هەرکەسێك

مَاتَ = مرد

يُشْرِكُ = هاوبەشی بڕیاربدا

بِاللَّهِ = بۆ اللَّهُ تَعَالَى

شَيْئًا = شتێك، بچوك ترین شت تا گەورە ترین شت دەگرێتەوە

دَخَلَ = چووە ناو

دَخَلَ النَّارَ = دەچێتە ناو ئاگری دۆزەخ

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێک مرد و هاوبەشی بۆ اللَّهُ تَعَالَیَ بڕیار دابوو دەچێتە ناو ئاگرەوە (ئاگری دۆزەخ)[١٧]

---

[١٧] ئەگەر تەوبەی نەکردبوو لەسەر کوفرو شیرەکەی دۆزەخییە، بەڵام ئەگەر تەوبەی کردبوو ئەوە اللَّهُ تَعَالَیَ لێی خۆشدەبێت

فەرموودەی چل و چوارەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلَاحَ فَلَيْس ـِ مِنَّا, وَمَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا)

رَوَاهُ مُسْلِمٌ [١٠١]

واتای وشەکان

مَنْ = هەرکەسێك

حَمَلَ = هەڵیگرت

عَلَيْنَا = لەسەر ئێمە، دژ بەئێمەی مسوڵمان

السِّلَاحَ = چەك و سیلاح

فَلَيْسَ مِنَّا = لە ئێمە نییە

وَمَنْ = وە هەرکەسێك

غَشَّنَا = فێڵی لێ کردین

فَلَيْسَ مِنَّا = لە ئێمە نییە،، واتا لە ئێمەی مسوڵمان نییە لەم کارەیدا

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێک چەک هەڵگرێ لەسەرمان ئەوە لە ئێمە نیە، وە هەرکەسێک غەش و فێڵمان لێبکات ئەوە لە ئێمە نیە.

فەرموودەی چل و پێنجەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(لا يَجْتَمِعُ كَافِرٌ وَقَاتِلُهُ فِي النَّارِ أَبَدًا) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [١٨٩١]

واتای وشەکان

لا يَجْتَمِعُ = کۆ نابێتەوە

كَافِرٌ = کەسی کافر

وَقَاتِلُهُ = وە بکوژی کافر، موجاهید

فِي النَّارِ = لە ناو ئاگری دۆزەخ دا

أَبَدًا = هەرگیز

واتای فەرموودەکە:-

کۆ نابنەوە کافر و بکوژی کافر لە ناو ئاگری دۆزەخ دا هەرگیز[١٨]

---

[١٨] مەبەست لە بکوژی کافر موجاهیدە ئەگەر بێت و ئەو موجاهیدە بەردەوام بوو لەسەر ڕێگای ڕاست ئەوا الله تعالی نایباتە دۆزەخ، ئەم فەرموودەیە گەورەیی موجاهید دەردەخات

فەرموودەی چل و شەشەم

حـديـث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(إِهْتَزَّ الْعَرْشُ لِمَوْتِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ)

رَوَاهُ البُخَارِي [٣٨٠٣] وَمُسْلِمٌ [٢٤٦٦]

واتای وشەکان

إِهْتَزَّ = هەژا ، کەوتە لەرزە

الْعَرْشُ = عەرش و تەختی اللَّهُ تَعَالَی

لِمَوْتِ = لەبەر مردنی

سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ = سەعدی کوڕی موعاز

واتای فەرموودەکە:-

عەرش و تەختی اللَّهُ تَعَالَیَ کەوتە لەرزە لەبەر مردنی سەعدی کوڕی موعاز[١٩]

---

[١٩] سەعدی کوڕی موعاز یەکێکە لە هاوەڵە بەڕێز و خۆشەویستەکانی پێغەمبەرمان صَلَّی اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

فەرموودەی چل و حەوتەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ حَفِظَ عَشْرَ آيَاتٍ مِن ◦ أَوَّلِ سُورَةِ الْكَهْفِ عُصِمَ مِنَ الدَّجَّالِ) رواهُ مُسْلِمٌ [٨٠٩]

واتای وشەکان

مَنْ = هەرکەسێک

حَفِظَ = لەبەری کرد

عَشْرَ آيَاتٍ = دە ئایەت

مِنْ = لە

أَوَّلِ = سەرەتای

سُورَةِ الْكَهْفِ = سورەتی کەهف

عُصِمَ = دەپارێزرێت

مِنَ الدَّجَّالِ = لە دەجال

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێك دە ئایەت لەسەرەتای سورەتی کەهف لەبەر بکات لە فیتنە و بەڵای دەجال دەپارێزرێت

فەرموودەی چل و هەشتەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ)

رواهُ البخاري [٥٥٣]

واتای وشەکان

مَنْ = هەرکەسێك

تَرَكَ = تەرکی کرد ، وازی هێنا

صَلَاةَ الْعَصْرِ = نوێژی عه سر

فَقَدْ = ئەوە بێگومان

حَبِطَ = بە تاڵ بوویتەوە ، پوچەڵ بوویتەوە

عَمَلُهُ = کردەوەی

واتای فەرموودەکە:-

هەرکەسێک نوێژی عەسری واز لێ هێنا بێگومان هەموو کردەوەکانی پوچەڵ و بەتاڵ دەبێتەوە

فەرموودەی چل و نۆیەم

حـديـث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَمِلْتُ, وَمِنْ شَرِّ مَا لَمْ أَعْمَلْ)

رواهُ مُسْلِ مٌ [٢٧١٦]

واتای وشەکان

اللَّهُمَّ = ئەی الله

إِنِّي = بێگومان من

أَعُوذُ = پەنا ئەگرم،. خۆم دەپارێزم

بِكَ = بە تۆ ئەی الله

مِنْ شَرِّ = لە شەڕو خراپەی

مَا عَمِلْتُ = ئەوەی کردوومە

وَمِنْ شَرِّ مَا = وە لەو شەڕو خراپەی

لَمْ أَعْمَلْ = نەم کردووە

واتای فەرموودەکە:-

ئەی الله تعالی من خۆم دەپارێزم و پەنا ئەگرم بەتۆ لەو شەڕو خراپەیەی کە کردوومە، وە پەنا ئەگرم و خۆم دەپارێزم لەو شەڕو خراپەیەی کەنەم کردووە

فەرموودەی پەنجایەم

حديث

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(لا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَمُرَّ الرَّجُلُ بِقَبْرِ الرَّجُلِ, فَيَقُولُ: يَا لَيْتَنِي مَكَانَهُ) رَوَاهُ البُخَارِ ي [٧١١٥] ومُسْلِمٌ [١٥٧]

واتای وشەکان

لا تَقُومُ = هەڵناستێ، نایێت

السَّاعَةُ = قیامەت

حَتَّى = هەتا، تاوەکوو

يَمُرَّ = تێدەپەڕێت

الرَّجُلُ = پیاو

بِقَبْرِ الرَّجُلِ = بەقەبری پیاوی

فَيَقُولُ = جا دەڵێت

يَا لَيْتَنِي مَكَانَهُ = ئای خۆزگەم بە شوێنی ئەم پیاوە

واتای فەرموودەکە:-

قیامەت نایێت تاوەکوو پیاو بەلای گۆڕی پیاو دا تێدەپەڕێت و دەڵێت خۆزگەم بە شوێنی ئەو پیاوە (مردووە) واتا خۆزگە بە مردن دەخوازێت و حەز دەکات بمرێت[٢٠]

[٢٠] بێگوومان ئێستا ئەم خۆزگەیە زۆر زۆر ڕوودەدات و دەیبیستین لە خەڵکێکی زۆر کەوا حەز دەکەن بمرن و دووركەونەوە لە دونیا

تەواوی

٥٠ فەرموودەکە

قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

◆ (الْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ) رواهُ البُخَارِي[٦١٦٨]ومُسْلِمٌ[٢٦٤٠]

◆(الظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) رَوَاهُ البُخَارِي[٢٤٤٧] ومُسلِمٌ[٢٥٧٨]

◆ (مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يُرْحَمُ) رَوَاهُ البُخَارِي[٦٠١٣]ومُسْلِمٌ[٢٣١٨]

◆ (أَحَبُّ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ مَسَاجِدُهَا، وَأَبْغَضُ الْبِلَادِ إِلَى اللَّهِ أَسْوَاقُهَا)

رواهُ مُسْلِمٌ [٦٧١]

◆ (لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلَا صُورَةٌ)رَوَاهُ البُخَارِي[٣٣٢٢] وَمُسْلِمٌ[٢١٠٦]

◆ (لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَتَّاتٌ) رَوَاهُ البُخَارِي[٦٠٥٦]ومُسْلِمٌ [١٠٥]

◆ (مَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) رَوَاهُ البُخَارِي[٢٤٤٢] وَمُسْلِمٌ[٢٥٨٠]

◆ (مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ) رَوَاهُ البُخَارِي [٣٠١٧]

◆ (مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَحْلِفْ بِاللَّهِ أَوْ لِيَصْمُتْ)رَوَاهُ البُخارِيُّ[٢٦٧٩] وَمُسْلِمٌ[١٦٤٦]

◆ (حُجِبَتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ، وَحُجِبَتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ)رَوَاهُ البُخارِيُّ[٦٤٨٧] وَمُسْلِمٌ[٢٨٢٢]

◆ (لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ قَاطِعُ رَحِمٍ) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٥٥٦]

◆ (غُسْلُ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ) رَوَاهُ البُخَارِي[٨٥٨] وَمُسْلِمٌ[٧٤٦]

◆ (لَا يُلْدَغُ الْمُؤْمِنُ مِنْ جُحْرٍ وَاحِدٍ مَرَّتَيْنِ)رَوَاهُ البُخَارِي[٦١٣٣] وَمُسْلِمٌ[٢٩٩٨]

◆ (اِجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وِتْرًا)رَوَاهُ البُخَارِي [٩٩٨] وَمُسْلِمٌ[٧٥١]

◆ (مَنْ صَلَّى عَلَيَّ وَاحِدَةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ عَشْرًا)رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٤٠٨]

◆ (يُبْعَثُ كُلُّ عَبْدٍ عَلَى مَا مَاتَ عَلَيْهِ)رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٨٧٨]

◆ (مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ)رَوَاهُ البُخَارِي [٢٩٥٧] وَمُسْلِمٌ[١٨٣٥]

◆ (لا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى لَا يُقَالَ فِي الْأَرْضِ : اللَّهُ اللَّهُ) رَوَاهُ مُسْلِمٌ[١٤٨]

◆ (مَنْ يُحْرَمِ الرِّفْقَ يُحْرَمِ الْخَيْرَ) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٥٩٢]

◆ (إِنَّ أَقَلَّ سَاكِنِي الْجَنَّةِ النِّسَاءُ) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٧٣٨]

◆ (خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ) رَوَاهُ البُخَارِي [٥٠٢٧]

◆ (مَثَلُ الَّذِي يَذْكُرُ رَبَّهُ وَالَّذِي لَا يَذْكُرُ، مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ) رَوَاهُ البُخَارِي [٦٤٠٧]

◆ (لا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَى مَا قَدَّمُوا) رواهُ البخاري

◆ (لا يَرِثُ الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ، وَلاَ الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ)رَوَاهُ البُخَارِي [٦٧٦٤] ومُسْلِمٌ [١٦١٤]

◆ (لَا تَحْلِفُوا بِالطَّوَاغِي وَلَا بِآبَائِكُمْ) رواه مُسْلِمٌ [١٦٤٨]

◆ (كَانَ زَكَرِيَّاءُ نَجَّارًا)رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٣٧٩]

◆ (يُخَرِّبُ الْكَعْبَةَ ذُو السُّوَيْقَتَيْنِ مِنَ الْحَبَشَةِ)رَوَاهُ البُخَارِي [١٥٩١] ومُسْلِمٌ [٢٩٠٩]

◆ (إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ) رَوَاهُ البُخَارِي [٥١٤٣] ومُسْلِمٌ [٢٥٦٣]

◆ (كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيَارَةِ الْقُبُورِ فَزُورُوهَا) رواه مسلم

◆ (يُسَلِّمُ الرَّاكِبُ عَلَى الْمَاشِي، وَالْمَاشِي عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ)رَوَاهُ البُخَارِي[٦٢٣٢] ومُسْلِمٌ [٢١٦٠]

◆ (أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَدْوَمُهَا وَإِنْ قَلَّ) رَوَاهُ البُخَارِي [٦٤٦٥] ومُسْلِمٌ [٧٨٣]

◆ (إِتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ)رَوَاهُ البُخَارِي [١٤١٧] ومُسْلِمٌ [١٠١٦]

◆ (إِذَا سَمِعْتُمُ النِّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ)رَوَاهُ البُخَارِي [٦١١] ومُسْلِمٌ [٣٨٣]

◆ (مَنِ اغْبَرَّتْ قَدَمَاهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ)رواهُ البُخَارِي [٩٠٧]

◆ (مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بَعَّدَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا) رَوَاهُ البُخَارِي [٢٨٤٠] ومُسْلِمٌ [١١٥٣]

◆ (إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ) رواهُ مُسْلِمٌ [٢٥٦٤]

◆ (وَاللَّهِ إِنِّي لَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ فِي الْيَوْمِ أَكْثَرَ مِنْ سَبْعِينَ مَرَّةً)

رَوَاهُ البُخَارِي [٦٣٠٧]

◆ (مَنْ تَابَ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٧٠٣]

◆ (لَوْ أَنَّ لِابْنِ آدَمَ وَادِيًا مِنْ ذَهَبٍ، أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَادِيَانِ، وَلَنْ يَمْلَأَ فَاهُ إِلَّا التُّرَابُ، وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ) رَوَاهُ البُخَارِي [٦٤٣٩] ومُسْلِمٌ [١٠٤٨]

◆ (لَلَّهُ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ أَحَدِكُمْ مِنْ أَحَدِكُمْ بِضَالَّتِهِ إِذَا وَجَدَهَا) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [٢٦٧٥]

◆ (إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُرْفَعَ الْعِلْمُ، وَيَثْبُتَ الْجَهْلُ، وَيُشْرَبَ الْخَمْرُ، وَيَظْهَرَ الزِّنَى)رَوَاهُ البُخَارِي [٨٠] ومُسْلِمٌ [٢٦٧١]

◆ (مَا تَرَكْتُ بَعْدِي فِتْنَةً أَضَرَّ عَلَى الرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ)رَوَاهُ البُخَارِي [٥٠٩٦] ومُسْلِمٌ [٢٧٤١]

◆ (مَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ) رَوَاهُ البُخَارِي [١٢٣٨] ومُسْلِمٌ [٩٢]

◆ (مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السِّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا، وَمَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [١٠١]

◆ (لا يَجْتَمِعُ كَافِرٌ وَقَاتِلُهُ فِي النَّارِ أَبَدًا) رَوَاهُ مُسْلِمٌ [١٨٩١]

◆ (إِهْتَزَّ الْعَرْشُ لِمَوْتِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ) رَوَاهُ البُخَارِي [٣٨٠٣] وَمُسْلِمٌ [٢٤٦٦]

◆ (مَنْ حَفِظَ عَشْرَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ سُورَةِ الْكَهْفِ عُصِمَ مِنَ الدَّجَّالِ) رواهُ مُسْلِمٌ [٨٠٩]

◆ (مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ) رواهُ البخاري [٥٥٣]

◆ (اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَمِلْتُ، وَمِنْ شَرِّ مَا لَمْ أَعْمَلْ) رواهُ مُسْلِمٌ [٢٧١٦]

◆ (لا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَمُرَّ الرَّجُلُ بِقَبْرِ الرَّجُلِ، فَيَقُولُ : يَا لَيْتَنِي مَكَانَهُ) رَوَاهُ البُخَارِي [٧١١٥] ومُسْلِمٌ [١٥٧]

ناوەڕۆك